

1. Биков В. Ю., Буров О. Ю., Дементієвська Н. П. Кібербезпека в цифровому навчальному середовищі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 70. № 2. С. 313–331.

2. Наумова В. В. Трансформація діяльності дитячої бібліотеки в цифровому середовищі : кваліфік. робота магістра. Харків, 2022. 57 с. URL : <http://195.20.96.242:5028/khkdkaxmlui/bitstream/handle/123456789/1767/Наумова.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Петренко С. Оволодіння цифровою грамотністю і безпека дітей в цифровому просторі: актуалізація проблеми // *W trosce o rozwój i bezpieczeństwo dziecka we współczesnym świecie. Aspekty społeczno-prawne / red. nauk. : A. Pawlak, B. Skwarek, J. Stadniczeńko, O. Petrenko. Legnica ; Warszawa : Wydawnictwo AEN, 2022. 472 s. S. 155–179.*

4. Франчук В. М., Наталія П. Ф. Інформаційна безпека дітей в умовах цифровізації освітнього процесу. *Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах диджиталізації суспільства : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 лист. 2022 р.)*. Київ, 2022. С. 8–11.

Роман МИРОНЮК

професор кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичного наук, професор

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Слід визнати, що як офіційна статистика, так і реалії буденного життя свідчать про високий рівень деліктності серед неповнолітніх (стан вчинення ними адміністративних правопорушень), що викликано не досить високим рівнем культурного виховання молоді в окремих сім'ях, низьким рівнем їх матеріального забезпечення, неможливістю отримати належний рівень освіти, відсутністю поваги до оточуючих і довкілля.

Серед найбільш поширених адміністративних правопорушень, що вчиняються неповнолітніми, є порушення публічного порядку: куріння у невістановлених місцях, розпиття спиртних напоїв в публічних місцях та поява в них у стані сп'яніння, вживання (а значить, зберігання) наркотичних засобів та поява в публічних місцях у стані наркотичного сп'яніння, нецензурна лайка в публічному місці (дрібно хуліганство), порушення тиші в публічних місцях, а також дуже поширеними є порушення правил безпеки дорожнього руху і як пішоходів, і у випадку керування транспортними засобами без наявності посвідчення на право керування та порушення при цьому правил безпеки

дорожнього руху [1].

Згідно зі ст. 13 КУпАП України до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються відповідні заходи впливу, передбачені ст. 24 КУпАП, а саме: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [2]. Практика застосування цих заходів свідчить про їхню низьку ефективність та продуктивність зі огляду на характер сучасного суспільства і відсутність реальних важелів впливу на поведінку особи через загальний осуд, моральний вплив тощо. Крім того, такі заходи впливу, як догана (сувора догана), за своєю природою більш характерні для дисциплінарної відповідальності, а отже, мали би бути замінені. Слід також зауважити, що заходи впливу повинні бути не тільки мірою покарання, а й виконувати виховну функцію, розвивати у підлітків позитивне ставлення до праці, суспільства.

Заходи впливу можуть бути застосовані до неповнолітніх, які скоїли адміністративний проступок у віці 16–18 років, якщо орган адміністративної юрисдикції дійде висновку, що виправлення правопорушника можливе без застосування до нього суворошого адміністративного стягнення. У сукупності ці заходи утворюють систему, що складена з урахуванням збільшення тяжкості примусових заходів – від менш суворих до суворіших. Однак у разі вчинення особами віком 16-18 років деяких із цілої низки окремо визначених адміністративних правопорушень такі особи підлягають адміністративній відповідальності вже на загальних підставах.

Застосування заходів адміністративного стягнення до неповнолітніх зазвичай справляє більш істотний вплив на правопорушників. Однак при цьому закон робить декілька застережень, пов'язаних із віком та незначним життєвим досвідом таких осіб, а також обмеженими можливостями до відбуття окремих видів стягнень (наприклад, штрафу).

Нижче звернемо увагу на доцільність існування та ефективність застосування заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб за вчинення ними адміністративних правопорушень.

Зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого – найменш суворий захід адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх, які вчинили адміністративне правопорушення, якщо орган адміністративної юрисдикції дійде висновку, що цей вид відповідальності буде достатнім для неповнолітнього, зважаючи на щире каяття особи. Таке вибачення повинно бути зроблено в усній чи письмовій формі та мати публічний характер, наприклад, у залі суду, на місці роботи чи навчання неповнолітнього. Цей вид відповідальності покликаний вплинути на моральність неповнолітнього через публічне визнання

протиправності поведінки щодо потерпілого. Зазначений засіб впливу, безумовно, є гуманним, оскільки ґрунтується на моральних засадах суспільства та враховує особисті морально-вольові якості неповнолітнього. Водночас слід визнати низьку ефективність такого засобу впливу з огляду на мету виключення або мінімізації протиправної поведінки особи в майбутньому, оскільки він має формальний характер: особа, щоб уникнути суворішого покарання, визнає свою вину, вибачається без щирого каяття за вчинене діяння, але здебільшого це є словесним формалізмом, що не потребує від неповнолітнього особливих зусиль, тому досягнення поставленої мети – виховання особи, на жаль, викликає сумніви.

Попередження є іншим видом відповідальності, що застосовується до неповнолітнього за невиконання ним встановлених правил поведінки і скоєння правопорушень та полягає в усному оголошенні органом адміністративної юрисдикції офіційного від імені держави осудження неповнолітнього правопорушника і його поведінки, котра виявилась у скоєнні адміністративного проступку, що не становить значної суспільної шкідливості. Для ефективного впливу та відсутності можливості зловживання юрисдикційним органом своїми повноваженнями доцільно встановити, що попередження може застосовуватись як захід впливу до неповнолітньої особи, яка вперше вчинила протиправне діяння з низьким рівнем суспільної шкідливості, наближеним до порушень норм моралі. Такий захід неможливо застосовувати, коли санкція статті не передбачає застосування попередження як адміністративного альтернативного стягнення.

Як один із видів відповідальності законодавцем передбачено застосування до неповнолітнього *догани або суворої догани*, що, на нашу думку, є малоефективним засобом впливу на правопорушника, тим більше що не передбачає процедуру його процесуального оформлення і не є заходом морального, психологічного чи матеріального впливу на порушника. Неєфективність цього заходу була доведена і практикою його застосування як заходу впливу за порушення трудового законодавства.

Таким захід, як передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, є взагалі абсурдним, адже батьки та особи, які їх замінюють (наприклад, опікуни), в нормальному суспільстві мають як моральний, так і законодавчий обов'язок здійснювати нагляд (піклування) за неповнолітніми особами. Так, ст. 150 Сімейного кодексу України «Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини» передбачає, що батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини [3]. Передання неповнолітнього під нагляд педагогічному чи трудовому колективу – це взагалі захід, що має кримінально-правову природу і визначений як один із заходів виховного характеру, котрий відповідно до ст. 105 Кримінального кодексу України може бути застосовано до неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості

при звільненні його від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання [4]. Передача неповнолітньої особи окремим громадянам на їх прохання є взагалі порушенням прав неповнолітньої особи і має передбачати кримінальну відповідальність суб'єктів, які її здійснюють, та ще й за відсутності згоди на те неповнолітньої особи.

Спроби змінити рудиментарну (застарілу) систему заходів впливу на неповнолітню особу за вчинення нею правопорушення здійснювалися неодноразово багатьма дослідниками. Окремі з них є досить ефективними та потребують підтримки законодавця. Зокрема, О. Чернецький пропонує встановити такі заходи впливу, що слід застосовувати до неповнолітніх: 1) оприлюднення інформації щодо вчинення адміністративного проступку неповнолітнім, що є формою зовнішнього осуду протиправної діяльності неповнолітнього; 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього, що полягатиме у забороні відвідування певних місць, використання певних форм дозвілля, в тому числі пов'язаних із управлінням механічним транспортним засобом, обмеження перебування поза місцем проживання протягом певного часу доби, виїзду в інші місцевості без дозволу спеціалізованого державного органу, обов'язок з'являтися для реєстрації; 3) зобов'язання відвідувати навчальні програми правоохоронного спрямування зі встановленням днів, тривалості та часу початку і закінчення занять, а також установ; 4) громадські роботи, що полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт [5, с. 443]. Не заглиблюючись в аналіз запропонованих автором новацій, все ж вважаємо, що застосування громадських робіт, що полягають у виконанні правопорушником у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, є досить дієвим та перспективним заходом впливу на неповнолітню особу, особливо у випадках, коли в результаті її неправомірної діяльності була завдана матеріальна шкода (наприклад, вчинення дрібного хуліганства, що виявилось у пошкодженні чужого майна – лав, освітлення в парку, парканів; у розфарбуванні стін будинків непристойними надписами та ін.).

Сподіваємося, що зазначені заходи будуть більш ефективними та продуктивними з огляду на стан морального та культурного виховання неповнолітніх і стан інтенсифікації суспільних відносин, в яких вони є домінуючими суб'єктами, та знайдуть підтримку у законотворців.

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Чернецький О. Л. Поняття та особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: теоретико-правові питання. *Форум права*. 2008. № 1. С. 439–444. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2008_1_67.

Станіслава МИРОНЮК

доцент кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичного наук, доцент

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ
У ПРОФІЛАКТИЦІ БУЛІНГУ**

Верховна Рада України 18 грудня 2018 р. прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», котрий вперше визнає поняття булінгу в українському законодавстві та передбачає відповідальність не тільки за вчинення, але й за приховування випадків булінгу [1].

Законом визначено, що булінг (цькування) – це діяння учасників освітнього процесу, котрі полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Закон вносить зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, згідно з якими встановлюється відповідальність за булінг [2]. Так, вчинення булінгу тягне за собою відповідальність у вигляді штрафу від 850 до 1700 грн або громадських робіт на строк від 20 до 40 годин. Водночас за булінг, вчинений групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, законом передбачено штраф від 1700 до 3400 грн або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин.

За булінг, вчинений дітьми від 14 до 16 років, відповідальність несуть батьки або особи, які їх замінюють, у вигляді штрафу (від 850 до 1700 грн) або громадських робіт (на строк від 20 до 40 годин). Водночас законом визначено покарання за приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником, керівником або засновником закладу освіти.

Так, неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу тягне